

НОРМАТИВНЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НОВІ ЧАСИ

Борисов Євген Михайлович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри військової підготовки

Одеського національного екологічного університету

м. Одеса, Україна

Необхідно відзначити, що українська історіографія організаційного та правового забезпечення діяльності військово-морських сил, зокрема й періоду Нового Часу, залишається вкрай обмеженою. Зокрема поза увагою сучасних дослідників залишаються питання законодавства, управлінської та судової практики ключових морських держав того часу, насамперед Великобританії та Франції, яке системно існувало вже починаючи з XVII сторіччя.

Прикладом, у Нові часи, з розвитком централізованого вітрильного флоту на прикладі британських Акту 1661 р. та Акту 1749 р. можна охарактеризувати специфіку правового забезпечення військово-морської діяльності, зумовлену розвитком суспільним ладом та специфікою відповідної морської тактики, що стала носити ознаки окремої, самостійної форми ведення війни.

Слід констатувати сталий розвиток відповідного регулювання, яке увібрало у себе статутне право та відповідні звичаї, із поступовою деталізацією та частковою гуманізацією відповідних регуляторів. Можна визначити, що основним завданням Акту 1661 р. та особливо Акту 1749 р. було не просто встановлення статутних правил, та покарань за їх порушення, але забезпечення спеціального військового судочинства, яке здійснювалося офіцерським складом на борту кораблів та у портах, під керівництвом Адміралтейства.

Відповідні статутні акти містять у собі норми кримінального та деліктного права, як матеріального так і процесуального, та поступово охоплюють й інші службові відносини на флоті.

Водночас ключовою специфікою механізмів організаційного та правового забезпечення діяльності Королівського флоту Франції була максимальна бюрократизація відносин, властива континентальним абсолютним монархіям, за якою ключові рішення з питань статусу та розвитку, фінансової та кадрової політики французького флоту формувалися та реалізовувалися не сувереном

чи Адміралом Франції, а в секретаріаті Державного морського департаменту, що безперервно діяв з 1670 р.

При цьому саме у Франції був помітним істотний вплив на відповідні відносини рудиментів феодального ладу, які знайшли своєї відображення у механізмах формування та несення служби офіцерським складом, а також у діяльності морських прево, які успадкували свій функціонал, як правоохоронно-каральний так й квазі-судовий від аналогічних службовців королівської армії періоду Середньовіччя.

Нормативна, управлінська та організаційна регламентація діяльності саме французького флоту, на відміну, прикладом від британського того ж періоду, ґрунтується на тісному зв'язку ескадр та кораблів із конкретними арсеналами та військово-морськими базами, та водночас – на наявній системі контролю за діяльністю флоту з боку цивільних чиновників морського департаменту. Це призводило до вирішальної ролі інтендантів, комісарів та комендантів портів у вирішенні будь-яких флотських питань.

При цьому у вимірі дрібних дисциплінарних покарань французький флот зазначеного періоду цілком залежав від розсуду командирів кораблів, ці покарання стосувалися виключно рядового складу та були насамперед тілесними.

Втім, у вимірі кримінальних покарань для матросів діяли відповідні доволі архаїчні квазі-судові процедури, які, хоча й поступово відійшли від «суду прево», не носили характер повноцінного судового процесу та за рівнем правової урегульованості значно поступалися британським стандартам. Масове застосування катувань проти обвинувачених та навіть засуджених матросів контрастувало із практичною неможливістю притягнення офіцерів флоту до юридичної відповідальності за дійсно небезпечні вчинки.

Дослідження подальшого розвитку військово-морського статутного права має стати підґрунтям для окремих наукових розробок.